

Norveç'in geçmişine doğru bir 'hakikat' yolculuğu

Norveçli yazar Roy Jacobsen 'Görülmeyenler' ve 'Beyaz Deniz'i küçük bir adada yaşayan bir ailenin üç nesil süren hayatta kalma mücadelesi etrafında kurgulamıştı. Bu iki romanın devamı olan, üçlemenin son kitabı 'Rigel'in Gözleri'nde, savaş sırasında Almanlardan sakladığı sevgilisini bulmaya çalışan bir kadının, sırtındaki bebeğiyle yaptığı zorlu yolculuğu anlatıyor.

Roy Jacobsen 26 Aralık 1954'te Oslo'da doğdu. Çocukluğu Oslo'nun yakınlarında Groruddalen Vadisi'ndeki bir banliyö kasabasında geçti. Ergenlik döneminde sıkıntılar yaşadı. 'Årvoll Çetesi'nin bir üyesiydi. 16 yaşından itibaren silah bulundurmak ve hırsızlık suçlarından tutuklandı. Altı ay hapis cezasına çarptırıldı ve şartlı olarak tahliye edildi. Bu olay Jacobsen için bir dönüm noktası olacaktı. Çeşitli işlerde çalışmaya ve yazmaya başladı. Edebiyat dünyasında ilk kez 1982'de 'Fangeliv' (Tutsak Yaşam) adlı kısa öyküler derlemesiyle tanındı, bu kitabıyla Tarjei Vesaas Ödülü'ne layık bulundu. 1990'da bütün zamanını yazarlığa ayırmaya karar verdi. 1991'de 'Seierherrene' (Fatihler) ve 2004 yılında 'Frost' (Don) adlı romanlarıyla Norveç Konseyi Edebiyat Ödülü'ne aday gösterildi. Türkçede 'Oduncular', 'Harika Çocuk', 'Görülmeyenler' ve 'Beyaz Deniz' romanlarıyla tanıdığımız Jacobsen, Norveç ve İsveç'te çok sayıda edebiyat ödülüne değer bulunmasının yanı sıra Norveç Dili ve Edebiyatı Akademisi üyeliğine de seçilmişti.

ADALAR ÜÇLEMESİ

'Görülmeyenler' (2013) ve 'Beyaz Deniz' (2015) romanlarının mekânı Norveç'in kuzeyine yayılmış -her birinin üzerinde çiftçilik ve hayvancılıkla geçinen bir avuç insanın yaşadığı- adalardan biriydi. Roman kahramanı Ingrid'in -Borroy Adası'nda yaşayan ailenin küçük kızı- çocukluğundan genç kızlığa kadar geçen zamanın anlatıldığı hikâye 1928 yılında noktalanmıştı. 'Beyaz Deniz' başladığımda takvimler 1944'e, Ingrid'in yaşı 35'e gelmiş, Alman ordusunun işgali altındaki Norveç adaları boşaltılmıştı. Ama Barroy Adası'ndaki hayatlarını özleyen Ingrid, adayı ziyaret etmeyi sürdürüyordu. Ve bu ziyaretlerden birinde Rigel faciasından kurtulan genç bir Rus askerine rastlamış ve ansızın aşkı bulmuştu. Elleri yanık ve paramparça olan Alexander'ı hayatta tutabilmek için büyük bir mücadele verecek ve Norveç'ten kaçmasını sağlayacaktı.

'Rigel'in Gözleri' yine Barroy Adası'nda başlıyor. Yıl 1946. Savaştan çıkan halk yaralarını sarma telaşında. "Zamanın dar, yaşamın kısa olduğunun" farkına varan Ingrid ise sevgilisi Alexander'ı bir an önce bulmak için yola çıkmaya hazırlanıyor.

Nereye gittiğini, ne zaman döneceğini

ni söylemeden yola koyulacaktır Ingrid. Alexander'ın adadan ayrıldıktan sonra hangi rotayı izlediği hakkındaki bilgisi pek azdır ve ömrünü adalarda geçirmiş eğitimsiz bir kadın için Norveç toprakları gizemli bir dünyadır. Ancak sırtında 10 aylık bebeği Katja ile birlikte sadece bir adım sonrasını kestirebildiği bir maceraya atılmaktan çekinmez.

Ingrid'in yolculuğu canlı ve gerçekçi. Öte yandan İskandinavya'nın kadim anlatılarından, yeryüzü efsanelerinden, kutsal kitaplardan esinlenmiş destansı bir yanı da var. Bu destansı yolculuk onu adaların ötesine, dağların ve göllerin üzerinden, gideceğini düşündüğünden çok daha uzaklara götürecektir. Ekonomik yükselişe hazır bir ülkeden, müreffeh çiftliklere ve uzak köylere, yeni bir maden kasabasına ve bir toplama kampına düşecek yolu. Eski direniş savaşçılarıyla, komünist partizanlarla, Nazi işbirlikçileriyle, siyasetle hiç ilgilenmemiş vatandaşlarla karşılaşacak. Huzursuz bir sükûnet içinde yana yana yaşayan ve yeni bir dünyanın kuruluşuna ayak uyduran bu insanlar Ingrid'e unutmak istedikleri bir geçmiş hatırlatan bir hayalet gibi görünecek. Bazen geçmişin sırlarını, hatalarını, korkaklıklarını, acılarını fısıldayacak, bazen suçlarını itiraf edecekler. Ama Ingrid'in duymak istediği gerçekler hiçbir şekilde söylenmeyecek. Sonunda Alexander'ın birlikte yolculuk ettiği arkadaşlarından Henrik ile karşılaşacak. "Koca bir savaş yaşadım" diyecek Henrik Ingrid'e, "hiçbir şey anlamadan"...

'VİCDANLARIN KARANLIK OLDUĞU YOL'

'Görülmeyenler' ve 'Beyaz Deniz'de izole, yavaş çözülen bir coğrafyadaki değişimi bir aile özelinde ele alan Jacobsen, hızla gelişen bir dünyada, onların hayatlarındaki görece yavaş değişimi sergilemişti. 'Görülmeyenler'in hikâyesi neredeyse olaysız, yavaş ilerleyen ve doğa koşullarını çok daha fazla hissettiren bir tarzda anlatılmış, 'Beyaz Deniz'de ise hikâye için içine dış dünyanın devinimi, özellikle savaş koşulları eklenerek hızlandırılmıştı.

'Rigel'in Gözleri'nin ritmi önceki iki romanından da farklı; hep zorlu doğa koşulları hem travmalı insanlar hem de hızlı bir toplumsal devimin var. Jacobsen'in anlatım temposu hızlanırken dili de coğrafyaya paralel olarak genişliyor. Önceki



Roy Jacobsen

iki romandaki gibi bu romanda da tasvirler, metaforlar ve benzetmeler ile zengin ama içten ve yalın dille doğa ile birey, birey ile toplum arasındaki ilişkiyi hem iyi kurguluyor hem de çok iyi tasvir ediyor. 'Rigel'in Gözleri'nin hikâyesinin baştan sona temposunu ve barındırdığı merak duygusunu yitirmediğini eklemek gerekir.

Roy Jacobsen'in İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında geçen romanları elbette tarihi anlatılar. Ancak Jacobsen'in niyeti gerçek tarihsel olayları ve kahramanları anlatmak değil; o savaşın yol açtığı travmaları, travmaların yarattığı toplumsal hafıza kayıplarını, bugünkü Norveç toplumunun bastırılmış bilinçaltısını deşiyor. Böyle bir bakış açısı ile yaklaştığımızda 'Rigel'in Gözleri'nin ana temasının 'hakikat' olduğunu söyleyebiliriz. Ve hakikat -Jacobsen'e göre- barış döneminin ilk zayıftır. Norveç'in yeniden yapılanma ve zenginleşme sürecinde unutilan, daha doğrusu unutilanlıkla kuşatılan şeyin tarihi gerçekler olduğunu hatırlatıyor Jacobsen. Norveç'in kolektif hafızası hakkında, toplumun savaşı, suçluluğu ve işbirliğini nasıl hatırladığı hakkında sorular soruyor; Rigel deniz faciası, Norveç'te ölen Rus askerleri, Nazilerin açtıkları toplama kampları, binlerce insanın hayatına mal olduğu için 'kan yolu' denilen demiryolları.

Jacobsen'in ortaya attığı sorular sadece Norveç'i ilgilendirmiyor elbette. Savaş-

ların, darbelerin, şiddetin açtığı yaraları sarma konusunda ulus devletlerin pek çoğunda tercih edilen yöntem, hatırlamak değil unutmaktır. Resmi tarih yazımının görevi geçmiş kontrol etmektir. Zira geçmiş kontrol etmek, geleceği kontrol etmek demektir. Jacobsen, işte bu zihniyetin bireylerde bulduğu karşılığı sorgulamış 'Rigel'in Gözleri'nde. Ingrid'in sorularına bulanık yanıtlar almasının nedeni -roman karakteri Hübner'e göre- "vicdanların karanlık olduğu bir yolda yürümesinden". Zira Norveç'in işgalinin özel bir yanı vardır, pek çok yerde işbirlikçi bir karaktere bürünmüş, böyle bir karakter insan karakterinin kirine dönüşmüştür. "Şimdi yakanıyorlar" diye sürdürür Hübner; "ülke kendi ellerini temizliyor. Evet, gerçekten pek çok şey başarmış olanların çoğu bile daha fazlasını yapabileceklerini biliyorlar ve onlara bunun anımsatılmasından kaçınmak istiyorlar".

HAYATA TUTUNMAK İÇİN...

Romanın kahramanının güçlü bir kadın karaktere verilmesi de unutilmuş bir tarihi, kadınların Norveç ekonomisindeki rolünü hatırlatmak istediğinden. Kısacası Ingrid bir roman kahramanı olduğu kadar geçmişte neler olup bittiğini öğrenmeye, yargılamaya ve yeni bir geleceği hakikatler üzerinden kurmaya kararlı bir toplumun da temsilcisi. Aradığı intikam değil, hakikat ve uzlaşma. Ingrid başına gelen her şeyi kabul edecek ve Alexander'ın yolculuğu hakkında ne öğrenirse öğrensin sessiz kalacaktır, çünkü geçmişle ilgili yapılacak hiçbir şey yoktur. Ama başladığı yerde biten bu yolculuk boşuna değildir; hayatta olup olmadığını bile bilmediği bir adamın görünmez ayak izlerini takip ettiği, pek çok insanla tanışıp pek çok şey öğrendiği bu yolculuğun anlamı da değişmiştir. Hayata tutunmak için bir dönüm noktası aramaktadır Ingrid... ○



RİGEL'İN GÖZLERİ

Roy Jacobsen
Çeviren: Deniz Canefe
Yapı Kredi Yayınları, 2022
176 sayfa.